

Grygier, Tadeusz

Sumariusz akt naczelnej władzy Prus Książęcych "Etats-Ministerium" [cz. 7]

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3, 472-480

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SUMARIUSZ AKT NACZELNEJ WŁADZY PRUS KSIĄŻĘCYCH
„ETATS-MINISTERIUM” 7)

— Królewiecki wydawca Hartung ubiega się o przywilej wydania Johanna Arnda *Wahres Christenthum und Paradies Gärtlein* i innych pism w języku polskim (139, k).

— W sprawie dokonanego przez superintendenta Tschepiusa tłumaczenia Johanna Arnda *Wahres Christenthum* na język polski¹⁰⁰. Zob. akta *in Sache Samuel Tschepius Erzpriester zu Soldau, wegen gesuchter Pomesanische Consistorial Raths-Stelle* (40, c).

Arrende — dzierżawa.

— Sprawy dzierżaw komornictw (5).

— Wydzierżawianie majątków na terenie przygranicznych komornictw Polakom jest niedopuszczalne (3, e).

— Uchwała sejmiku ziemskiego z 20 maja 1624 r. w sprawie zakazu wydzierżawiania Polakom majątków na terenie przygranicznych komornictw (87, e).

— Opłaty skarbowe od umów dzierżawnych (32, f).

— Zakaz wydzierżawiania szlachcie polskiej majątków na terenie komornictw przygranicznych (111, e).

— Rozstrzygnięcie sporów na tle różnic prawnych dotyczących poszczególnych rodzajów dzierżaw. Reskrypt z dnia 19 stycznia 1714 r. (4, a).

— Nowe ustalenia dzierżaw komornictw oraz folwarków. Rezolucja wielkiego elektora z 28 lipca 1623 r. w aktach sejmowych (87, e).

— Zakaz wydzierżawiania osobom, spełniającym funkcje administracyjne w jakiegokolwiek fundacji (*prio corpore*) (5, a).

— Dzierżawa majątku Nowa Wieś. Spór magistratu Starego Miasta Królewca z tajnym radcą w Münchowem (61, c).

— Dzierżawca oraz poddzierżawcy nie podlegają żadnym egzekucjom podatkowym bez wiedzy dzierżawcy generalnego (*General-Pächter*) (4, c).

— Ustalenie nowych dzierżaw dla generalnych dzierżawców komornictw (5, a).

— Warunki dzierżaw na lata 1757/1758 (5, c).

Arrest — aresztowanie.

— Zasady prawne aresztowania obcokrajowców. Przypadek Żyda polskiego Levi Oschera. Reskrypt z 6 maja 1778 r. *Der nach Hofe erstattete Bericht über einen gegen einem Fremden eingelegten Arrest, würdet keineswegs eine*

¹⁰⁰ Johann Arndt ur. w 1555 r. w Ballenstädt (Harz) studiował najpierw medycynę, potem teologię. W 1583 r. został diakonem w Ballenstädt, w 1584 r. w Padeborn, w 1590 r. w Kwedlinburgu, w 1599 r. w Braunschweigu. Był zwoleńnikiem tzw. praktycznego chrześcijaństwa. Zwalczany przez ortodoksyjnych luteran. Zmarł w 1621 r. w Zelle. W 1610 r. wydał cztery książki pt. *Prawdziwe chrześcijaństwo (Vier Bücher vom wahren Christenthum)*. Książki te były tłumaczone na wiele języków. W 1607 r. wydał również modlitewnik (tzw. *Paradiesgärtlein*). W 1665 r. opublikowano jego postyle oraz komentarze do psalmów.

Suspension des unterdessen fortgefunden gerichtlichen Verfahrens, sondern es kann der Arrest bewandten Umständen nach relaxiret werden, ohne die Resolution auf den Abgestatteten Bericht erst abgewartet werden darf. — Arrest Sache des hiesigen Kaufmanns Klinger, ctra den polnischen Juden Levi Oscher (61, h, 4).

— Aresztowanie osób uprzywilejowanych stanów oraz ich towarów należy do sądownictwa uprzywilejowanego. Przypadek szlachcica polskiego Zdunowicza. *Dass Arreste gegen Personen von Distinction und derselben Waaren für die Fora privilegiata gehören sollen. Vide Bericht des Memelschen Stadt Magistrats vom 20 Junii 1782 in Actis in Sache des Memelschen Kaufmanns Blum als bevollmächtigten des Königsbergschen Kaufmanns Rogalski wegen gesuchter Arrest-Legung, auf die bey den Gebrüdern Ranisch ausstehende Gelder des Polnischen Edelmanns Zdunowitz (61, h, 4).*

— Aresztowanie z urzędu w sprawie komisarza pełnomocnego księcia Radziwiłła Michała Kloppmanna. Reskrypt z 13 października 1783 r. *Dass auch in solchen Fällen, da der Schuldner mit seinem Creditore völlig zufrieden zu seyn bezeugt, und gegen den ihm verhängten Arrest gar nichts einzuwenden hat, die Einberichtung der Arrest Sache geschehen muss. Aktis in Sache Gebrüder Berkenstein traden Fürst. Radziwillschen Commissarien Michael Kloppmann (61, h, n).*

— Sporów między cudzoziemcami nie rozstrzyga się aresztowaniem. Akta sprawy Mikołaja Szemotka z Orszy ctra Davidowi Elsingowi radcy miejskiemu z Rygi (6, h, 4).

— Odmowa kupcom ryskim na obłożenie aresztem towarów magnatów litewskich, którzy złożyli je w składnicach portowych Królewca (20, a).

— Uwieszono uciekinierów z aresztu twierdzy (w Królewcu = *Friedrichsburg*) i przekazanie ich pod dozór rosyjskich strażników. Chodzi o koniokradów, którzy uprowadzili konie z armii rosyjskiej (33, e).

— Nieformalne aresztowanie komisarza księcia Radziwiłła von Kloppmanna, na żądanie Żydów polskich Susmanna, Moyrowicza i Szachnowicza (61, h, 4).

— Kompetencje *Etats-Ministerium* i Rządu Pruskiego w sprawach aresztowania. Akta sprawy Józefa Leskiego, właściciela majątków Czerlin i Naterki i ich sprzedaży Samuelowi Szuplińskiemu (105, d).

— Ustalenia prawne dotyczące aresztowania Polaków (105, d vol. II) oraz (33, a, gen.).

— Prawne przepisy dotyczące obłożenia aresztem własności kościelnej i fundacji (55, d, f).

— Aresztowanie defraudujących litewskich urzędników celnych (90, b).

— Staromiejski cech szewski (Królewca) i przeprowadzone aresztowania (90, b) oraz (56, j, 3).

— Miasto Królewiec nie ma mieszać się do spraw obcych i obcokrajowców, jeśli czyn karalny nie nastąpił na terenie samego miasta. Rezolucja królewska z 25 czerwca 1718 r. w sprawie polskiego przemysłu i handlu (74, a).

— Nie należy stosować aresztu wobec osób osiadłych i posiadających własność (53, h).

— Aresztanci z komornictwa morąskiego mają być osadzeni w areszcie w Zalewie (20, f).

— W komornictwie tyłzyckim przede wszystkim napływają wnioski aresztowania cudzoziemców (13, c).

— Nakaz aresztowania żołnierzy rosyjskich, którzy na terenie komornictw północnych Prus Książęcych popełnili wiele napadów i rabunków (97, g).

— Nakaz królewski z 29 kwietnia 1766 r. w sprawie obłożenia aresztem majątku szlacheckich wasali za wywożenie bez zezwolenia swych ruchomości (110, g vol. IV).

— Urzędy dominialne o każdej sprawie związanej z aresztowaniem zobowiązane są meldować rządowi pruskiemu. Zob. *Regierungs Missive an die Gumbinsche-Cammer vom 22 November 1770 J. in Actis in Arrest Sache des Doctor Med. Samuel Schmidt ctra die Polnische Edelleuthe Andreas Jaczyński und Casimir Czerwiński* (61, h, 4).

— Nowe ustalenia z 17 marca 1772 r. w sprawie aresztowań Polaków (61, h, 4 vol. IV).

— Kolegium Komercyjne (*Commerciens Collegium*) oraz Sąd Handlowy (*Wett-Gericht*) o każdym nakazie aresztowania cudzoziemca zobowiązane są do składania meldunku do *Etats-Ministerium*. Zob. akta sprawy *des hiesiegen Negotianten Johann Jacob Fischer ctra den Polnischen Juden Berg Josell* (61, h, 4).

Arrestant — aresztant.

— Organizacja aresztu w twierdzy w Piławie z 1740 r. (13, c).

— Organizacja aresztu w Królewcu (*in dem Schloss Fröhe-Weste*). Przepisy dotyczące traktowania aresztantów (62, c).

— Zwolnienia aresztantów w twierdzy w Piławie i Królewcu (*Friedrichsburg*) (33, q).

— Żołnierzy rosyjskich nie posiadających odpowiednich przepustek należy traktować jak aresztantów. Akta sprawy napadu żołnierzy rosyjskich (rok 1757) na kupców polskich, prowadzących karawanę kupiecką z towarami (32, f).

— Organizacja aresztu w Kłajpedzie (98, f).

— Dokumentacja aresztowanych w Tajnym Archiwum Rządu Pruskiego z 1792 r. (19, c).

Assignation — asygnaty.

— Pierwiastkowa dokumentacja materiałów budowlanych kościołów i szkół z 1745 r. (41, a).

Assistentia — świadczenie.

— Wszelkie sprawy prawne zachodzące między królewskimi a Urzędem Ekonomicznym muszą być przeprowadzane w obecności urzędników skarbowych. Reskrypt z 8 lipca 1748 r. *Dass in denen die Königl. Domainen-Aemter betreffend Actionibus Realibus nicht die Beamten Person, sondern das Oeconomische Amt selbst in assistentia Fiscii citiret werden* (102, d, k).

— W sporach między *Officium Fiscii* a kościołem należy uprzednio podać nazwisko urzędnika skarbowego, który będzie rzeczoznawcą i świadkiem procesu prawnego (32, a).

— W sprawach leczenia rzeczoznawcą i świadkiem w procesach sądowych ma być przedstawiciel Kolegium Medycznego (*Collegio Medico*) (139, c, 3, gen.).

Atheisten — ateści.

— Zakaz drukowania jakichkolwiek książek ateistycznych oraz ich sprzedaży¹⁹¹ (139, k).

¹⁹¹ Ruch ateistyczny przeniknął do Prus Książęcych pod koniec XVI wieku. Określano go pod pojęciem *Atheistery*. Pod koniec XVIII wieku wybuchł

Attest — zaświadczenie.

— Zakaz udzielania ślubów przez kapelanów wojskowych żołnierzom i oficerom bez przedstawienia zaświadczeń o zapowiedziach ślubnych. Skarga proboszcza Ivanoviusa z Rudnic przeciwko kapelanowi Weberowi z pułku piechoty von Theddennau (40, b, 4).

— Zakaz udzielania ślubu mieszkańcom komornictw przed przedstawieniem tzw. świadectwa piwnego (*Bier-Attest*) (4, k).

— Ustalenie formularza metryki ślubu dla małżeństw mieszanych (wyznaniowo). Sprawa proboszcza von Rogowskiego z Malborka o ślub szlachcianki Radomskiej (38, a).

— Sprawy małżeństw mieszanych na Warmii. Spór proboszcza Januszkowskiego z Krekol (114, d, g).

— Zaświadczenia inwalidzkie dla wojskowych, którzy przeszli do służby cywilnej. Reskrypt z 5 stycznia 1782 r. (15, a).

— Poborowi i ich zaopatrzenie w tzw. przydziały na wódkę (*Brandschein*) (83, c, gen.).

— Zaświadczenia stwierdzające ujęcie w tzw. tabelach wasali. Reskrypt z 23 września 1782 r. (110, g).

— Kamera Wojenno-Skarbowa żąda od Tajnego Archiwum Królewieckiego wyjaśnienia dawnej instytucji „wojennych tabel prestacyjnych” (*Kriegs Praestandis*) (19, c).

— Dokumentacja szkód wyrządzonych przez klęski elementarne i forma odszkodowania. Wzory zaświadczeń (23, c).

— Zaświadczenia dotyczące funkcji urzędów stanu cywilnego (13, a, 2).

— Listy i zaświadczenia dotyczące czeladzi (110, h).

— Forma zrolowanych wykazów metryk małżeństwa i rozwiedzionych w kancelariach parafialnych (83, e).

— Forma zaświadczeń dla towarów przywożonych na sprzedaż do miast Prus Książęcych (53, h).

— Listy deputatów drzewnych dla kościoła (41, a).

— Zaświadczenia Urzędu Prowiantowego (*Proviant Amt*) o wolności podatkowej od zboża dostarczanego wojskom rosyjskim (23, d).

— Zwolnienie od opłat stemplowych od umów dziedzicznych (*Collateral-Erben*) (15, d, vol. III).

— Zaświadczenia o stanie majątkowym. Sprawa Anny Nowackiej o przyjęcie do szestneńskiego domu opieki społecznej (130, d).

— Końcowy bilans rocznego dochodu i wydatków poszczególnych parafii. Reskrypt z 4 marca 1776 r. o księgowości i buchalterii w kościołach patronatu królewskiego (41, a vol. IV).

— Zaświadczenia kościelne Królewca o życiu parafian ubiegających się o pomoc społeczną (43, a, XI convolut).

tzw. spór o ateizm (*Atheismusstreit*), którego początkiem było stwierdzenie F. C. Forberga, iż „nie należy wierzyć w istnienie jakiegoś moralnego rządu wszechświata czy Boga jako moralnego władcę świata”. Do sporu tego włączył się Fichte i Niethammer. Fichte ogłaszając swe poglądy odrzucające egzystencję Boga jako szczególnej istoty, stracił swą profesurę w Jenie.

— Reskrypt królewski z 16 grudnia 1790 r. w sprawie prowadzonej corocznie inwentaryzacji w kościołach (*Kirchen-Inventaria*) i dołączenia jej do rocznego bilansu dochodów i wydatków kościoła i proboszczy (13, a, 2).

— Zaświadczenia obdukcyjne. Lekarz Metzger wydawał zaświadczenia obdukcyjne za nieprawnie pobieraną opłatą. Reskrypt z 4 marca 1791 r. (73, f, gen.).

— Zaświadczenia w sprawie małżeństw z wdowami macochami czy bratowymi mogą być wydawane tylko w tym wypadku, gdy stan gospodarki wymaga takiego małżeństwa (13, b).

— Forma zaświadczeń zgonów wydawanych przez proboszczy parafii warmińskich. Sprawa proboszcza z Dobrego Miasta księdza Klütha (31, g, 2).

— Obowiązek darmowego grzebania biednych przez parafie (14, b, gen.) oraz (31, d, L) i (70, e).

— Nowe świadectwa dla studentów prawa Uniwersytetu Królewskiego (139, c, 2).

— Forma zaświadczeń na zgodę na małżeństwo nieletnich (6, ab, gen.).

d'Aubaine Droit¹⁰² — prawo wywozu ruchomości.

— Przepisy prawa francuskiego *juris albinagii* (albo *Droit d'Aubaine*) dotyczące spadku cudzoziemca, stosowane w Prusach Książęcych (36, j).

— Zniesienie *juris albinagii* w stosunkach między Francją a Prusami. Konwencja i preliminaria konwencji handlowej między Francją a Prusami z 1759 r. (36, a).

— Konwencja z 1755 r. między Prusami a Hesją w sprawie zniesienia *juris albinagii* w stosunkach między tymi dwoma państwami. Akta sprawy aptekarza z Kassel Bernharda Andersohna, który chce spadek po swym ojcu przewieźć z Królewca do Kassel (32, d, 3).

Auction — aukcja.

— Organizacja instytucji komisarzy aukcyjnych (61, h, s).

— Przepisy dotyczące wywoływaczy aukcyjnych (61, h, s).

— Aukcja przeprowadzona w domu Antoniego Schneltza z Królewca, (80, a).

— Aukcje przeprowadzane u Francuzów, zamieszkujących Prusy Książęce muszą być kierowane przez sędziego francuskiego (*Französischer Richter*). Reskrypt z 5 czerwca 1732 r. w sprawie komisarza aukcyjnego Schultza przeciwko Janowi Ammons (Jean Ammons) (59, d).

— Notariusze zajęci sprawami aukcyjnymi, zobowiązani są do oddania czwartej części (Quarte) swych dochodów z tych czynności na rzecz Królewskiej Kasy Poborowej (*Königliche Recruten Casse*) (61, h, s).

— W sprawie zabezpieczenia dla Tajnego Archiwum Królewskiego 32 foliantów z Pruskiej Kolekcji z Aukcji książek u Jetzkego (19, c).

— Zabezpieczenie funduszy na aukcję biblioteki w Królewsko-Pruskim Pałacu w Hadze. 1749 r. (139, k).

— Aukcja w pomieszczeniach zamkowych Naczelnego Burgrabiego. Chodzi o rzeczy, po które nie zgłosili się dotychczas żadni właściciele (71, 2, gen.).

— Przepisy zwalczające tzw. czarną giełdę (*heimlich gehaltenen Auctionen*). Reskrypt z 26 października 1762 r. w sprawie komisarza Jana Schultza (61, h, 5).

¹⁰² Porównaj hasło Abschoss i pochodne.

— Zniesienie instytucji komisarzy aukcyjnych i przekazanie ich funkcji notariuszom. Reskrypt z 24 kwietnia 1736 r. (61, h, 5).

A u d i t o r — świadek.

- Instytucja świadków na Uniwersytecie Królewieckim (139, b).
- W razie powstania tumultu lub buntów i demonstracji, świadczyć winni urzędnicy podatkowi. (Zobacz akta demonstracji i buntu na przedmieściu Królewca (*Nassen — Garten*) zorganizowanego przez pruskich jeńców wojennych (33, g, gen.).
- Chłopi ze wsi Auerhoff buntują się i nie chcą płacić dziesięciny na rzecz kościoła (41, a).

A u f b i e t h u n g — proklamacja = zapowiedź.

- Proklamacji jednorazowych w kościele nie wolno ogłaszać bez zezwolenia królewskiego (13, b, 1).
- Przy ogłaszaniu proklamacji nie wolno tytułować urzędników nie przysługującymi im tytułami (40, b, 4).
- Tryb przeprowadzania zapowiedzi ślubnych (13, b oraz 39, b).
- Zapowiedzi ślubne żołnierzy (40, f, gen.).
- Wzajemne stosunki między królewiecką gminą luterańską (niemiecką) a gminą francuską. Sprawy zapowiedzi i czynności kościelnych (40, b, 4).
- Celem zapobieżenia ślubom nieletnich wszystkie zapowiedzi przedślubne muszą być ogłaszane w gazetach („Intelligenz — Blätter”) (61, b).

A u f e n t h a l t — pobyt

- Regulowanie dalszego pobytu w Prusach Książęcych polskich szlachciców posiadających na terenie Warmii majątki ziemskie (31, 1).

A u f h e b u n g — zawieszenie.

- Zawieszenie i zniesienie instytucji stażu (*Anwartschaft*) na stanowisko kapitana (*Amts-Haupmannschaft*). (4, b).
- Zawieszenie prawa emigracji (*jus detractus, jus albinagii, droit d'Aubaine, Abschossrecht*) między Prusami a Brandenburgią, Francją, Mekleburgią, Kwedlinburgiem (32, d, 3).

A u s l ä n d e r — cudzoziemcy.

- Zakaz wydzierżawiania cudzoziemcom dóbr lennych (9, d).
- W sprawie importu zboża zagranicznego przeprowadzonego przez cudzoziemców (20, f).
- W sprawie służby wojskowej cudzoziemców (33, f, 2).
- Uprawnienia cudzoziemców do stawiania przed sądami kolonii francuskiej (4, t).
- Cudzoziemiec posiadający majątek, a zamierzający wywieźć go z kraju musi mieć zezwolenie *Etats — Ministerium*. Sprawa Andrzeja Zembrzuskiego w sądzie w Nidzicy (32, o, i, Polen).
- Sprawy cudzoziemców przed Kolegium Komercyjnym muszą być przedkładane *Etats — Ministerium* (61, h, 4).

- Zakaz przyjmowania do jakichkolwiek fundacji cudzoziemców (31, e).
- Formy nawiązywania transakcji bankowych z cudzoziemcami (33, g).

Auslieferung — przekazanie.

— W sprawie wysiedlania i przekazywania obywateli Prus Książęcych z Gdańska (68, j).

— Wysiedlenie kupca z Rygi za długi — 27 sierpnia 1770 (61, h, 4).

— Wysiedlenie polskich obywateli, którzy przeszli granicę Prus Wschodnich i Zachodnich w 1795 r. (4, u, gen.).

Auslösung — wyłączenie.

— Wyłączenie dekretów sądowych z kancelarii (79, b).

Ausrangirung — zwolnienie ze służby wojskowej.

— Zwolnieni ze służby wojskowej (lata 1746—1747) mają być skierowani do pracy na roli (*Bauer — Huben*) (83, n).

Ausreuter — klasyfikator zboża.

— Komisariat zamierza zmienić instrukcję o klasyfikatorach zboża (*Ausreuter*). (21, b, 2).

— Zaangażowanie dodatkowo dwóch klasyfikatorów zboża w Kamerze Królewieckiej (27, b).

Ausschreiben — polecenia.

— Spory i różnice zdań między rządem pruskim a władzami brandenburskimi (berlińskimi) o polecenia dotyczące ordynacji kryminalnej, którą miano opracować na wzór brandenburski (*Churmärcksche*) (31, a).

— Polecenia ogólne (*General — Ausschreiben*) nie mają być skierowywane do komendantów twierdz (19, a).

— Polecenia komornictw w sprawach kościelnych w parafiach szlacheckich nie należy przekazywać duchownemu a patronowi kościoła. Zob. *Amts — Ausschreibungen aus Amt Brandenburg* (17, e).

— W sprawie sporządzania odpisów okólników i poleceń (*Circular und Ausschreiben*) znajdujących się w instytucjach administracji sądowej (4, b).

— Formy wpisywania poleceń przez kolegia sądowe w sprawie podniesienia do stanu szlacheckiego i innych wyższych stanów obywateli Prus Książęcych. Reskrypt z 4 lutego 1794 r. (2, a).

— Zarządzenia królewskie oraz polecenia instytucje sądowe winny podawać do wiadomości duchownym nie bezpośrednio ale przez inspektorów (*Inspectores*) (22, a).

— Kompletowanie poleceń kameralnych i policyjnych przez kolegia sądowe. Reskrypt z 27 września 1766 r. (59, a).

Ausspeisung — deputat żywnościowy.

— Prawo do deputatu żywnościowego w fundacjach domów opieki. (73, f, gen.).

Avarie — Recht — prawo awaryjne.

- Ustalenia prawne awarii w prawie morskim. (127, f).

Avisen — ogłoszenia.

- Władze okupacyjne Rosji niezadowolone są ze służb ogłoszeniowych w Królewcu. Skarga hrabiego von Loewenwolda, rosyjskiego ministra przebywającego w Warszawie. (139, k).
- Organizacja królewieckiej służby awizyjnej i cenzury (139, k).

Avertissement — ogłoszenie.

- Spory Jana Konarskiego z Księstwem Serrey. Reskrypt z 9 listopada 1736 r. (131, c).
- W sprawie zarazy w porcie amsterdamskim i zapobieganiu jej rozprzestrzenienia się w Królewcu. Rok 1794. (92, j, gen.).

Ausschiffung — wyładunek okrętów.

- Wyładowywanie pszenicy do miejscowości zagranicznych w 1758 r. (20, f, *Getreyde*).

— Bilanse wartości rocznego wywozu towarów do Polski oraz przywozu towarów z Polski do Prus Książęcych, ich załadunek oraz wyładunek (20, b, *Pohlen*).

— Stosunki handlowe (wyładunku i załadunku) Prus Książęcych z Polską. Zobacz akta podskarbiego litewskiego Jana Sobieskiego (111, k).

— Sprawa Chreptowicza dotycząca sporów miasta Augustowa z komornictwem elckim o przewóz towarów oraz dzierżawę łąk i wywóz siana (111, c).

— Sprawa zakazu wywożenia i przywożenia broni i materiałów wojennych z Prus do Polski. Zarządzenie *Königl. Ostpreuss. Accise, — Zoll, — Licent Direktion* z 6 sierpnia 1792 r. (podpisano Stolzmann, Grube, Fischer). Zob. pismo rezydenta polskiego w Królewcu Okołowa z 26 sierpnia 1792 r. „Spław nasz zupełnie się zakończył wyjąwszy kilka strugów z pienką jeszcze pozostałych, które też wkrótce ekspediować się będą. Wyszedł tu nowy zakaz wywożenia i przewożenia broni wszelakiej i amunicji wojennej przez kraje pruskie do Polskiej, który *in copia* przyłączam. Jest już rzeczą niewątpliwą, że kordon pruski nad granicą polską, szczególnież ze strony Śląska pod komendą generała Dalwig formowanym będzie. Nieszczęśliwy Bułharowski siedzi jeszcze w ścisłym więzieniu i dotąd niewiadomo, kiedy cierpieniu i nędzy jego koniec uczynią. Cały ten interes odesłany jest do Berlina, gdzie finalnie decydowanym będzie”.

— Pod koniec grudnia 1792 r. we Wrocławiu podano ogłoszenie o wydrulkowaniu plakatów w sprawie przygotowywanego zaboru ziem polskich. Zob. pismo J. Woyna — Okołowa do podkanclerzego Chreptowicza z 18 stycznia 1793 r.: „Odebrawszy teraz rachunek z poczty listowej i expensa utrzymywania kantoru ogółem 60 zł pr. wynoszący, sądziłem być potrzebą uwiadomienia o tym WP. Dobrodzieja w nadziei, że mi ten expens extraordinaryjny pro bona publice również jak i innym bonifikowany będzie a to z łaski i staranności mego Pana jak najprędzej z należącą pensją kwartalną, której nie bez przyczyny codziennie wyglądam. Otrzymywanie wiadomości kurante awizów kupieckiej giełdy i gazet i tym podobnych do rzemiosła mojego służących szpargałów nie wiem co kosztuje, gdyż jeszcze ani od maklerów

z gieldy, ani od poczty na to nie mam rachunku, który się tu na wielką noc zwykł opłacać. Ciekawości żadnych do komunikowania Panu mojemu nie mam, prócz odgłosu fatalnego zaboru bliskiego kraju, tak dalece, że 16 obecnego miesiąca już wojskom swoim wtargnąć nakazują z zapieczętowanymi ordynansami. Są którzy twierdzą, iż widzieli drukowane we Wrocławiu formularze przysięgi wierności dla zebrać się mających obywateli, mnóstwo orłów robionych dla wytknienia nowej granicy i tym podobne okoliczności, których fałsz lub prawda zapewne WPanu z korespondencji berlińskiej lepiej jest wiadoma. W Królewcu to za tak rzecz pewną mają, że mnóstwo palestrantów i innych aplikantów przy kamerze i różnych magistraturach ubiegają się do kanclerza i ministerium tutejszego o rekomendację do miejsc i urzędów w kraju tym nowo zabranym erygować się mających...”.

B a c h — rowy melioracyjne.

— Zarządzenia w sprawie utrzymania rowów melioracyjnych, czyszczenia kanałów odprowadzających wody oraz prac związanych z usuwaniem szkód powodziowych (4, f).

B a d e r — łaźiebnik.

— W sprawie organizacji służb medycznych, fryzjerów i łaźiebników oraz innych nie wyuczonych lekarzy. (139, c, 3).

— Organizacja łaźni w Królewcu (Sackheim) (81, c, 2).

— W sprawie Żydów z Elku, którzy przeszli na wyznanie luterzańskie i ubiegają się o koncesję na wykonywanie zawodu chirurga i łaźiebника (38, d, 4).

— Organizacja zawodu fryzjerów i łaźiebników w Królewcu (81, c, 2, b).

— Organizacja łaźni na Litwie pruskiej (91, a).

B a l c k e n — wiązania belek.

— O zaprzysiężeniu murarzy i cieśli w sprawie wiązań belek, budowania kominków i kominów (110, f).

B a l l — zabawa.

— Zabawy winobrania (*Ball — Corinthen*) w Królewcu (33, b).

— W sprawie zezwoleń dla studentów na urządzenie zabaw w okolicach Królewca (14, a, 3).

B a l l a s t — balast.

— Statki i okręty morskie nie mają wyrzucać balastu do morza (*in die Tiefe oder Kolk*) (127, e).

B a u — budowa.

— Notaty dotyczące bilansów budowy kościołów i szkół za lata 1766/1767, przesłane przez komornictwo ziemskie (*Land Renthey Bau Cassen*) do naczelnej kamery obrachunkowej (*Ober Rechen Kammer*). (41, a).

Cdn.

